

Tov/842-1/2022

PH

2022. 03. 28.

I. Ajánlattevő adatai:

Név: Tóth Piroska
Levelezési cím: 2747 Törtel, Arad út 32.
Telefonszám: +36 20586 5839
E-mail cím: totpiroska661230@gmail.com

II. A Nemzeti Érték Adatai:

1. A nemzeti érték megnevezése: Törtel Község híres vőfélyei

2. A nemzeti érték szakterületenkénti besorolása:

kulturális örökség

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye:

Törteli Falumúzeum

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik:

települési

megyei

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének bemutatása:

A lakodalmi mulatságban a jó hangulat egyik elengedhetetlen felelőse volt a Vőfély. Régebben a család barátja, vagy rokona vállalta ezt a megtisztelő feladatot, szerepet.

A mi vőfélyünk Tóth Dénes beleszületett népi, szóhagyományokon alapuló, népi verselő paraszt, évszázados hagyományok folytatója. A hangulatfelelős vőfélyünk 1924. november 16-án született Törtelen a Nyilas dűlőben, tanyán, de a dátumot elírták és valóságban november 14-én látta meg a napvilágot. Nagyon kicsi súllyal született, anyja nem is bízott hozzá, hogy megmarad, az első napokban (nem volt anyateje elegendő) főleg teával szoptatta. Talán azért is lett kissúlyú, mert fogantatásakor édesanyja már elmúlt 40 éves. Volt egy bátyja is, húsz évvel idősebb tőle, aki az első világháborúban odamaradt. Szülei pár kataszteri holdon gazdálkodó kisgazdák voltak. Hat elemi végzett a Községi Iskolában, 24 éves koráig a földeken otthon dolgozott, 1948-ban eljegyzett, majd feleségül vett egy csinos, szép örökké daloló és éneklő „hölgyet” Juhász Máriát. Házasságukból gyermek nem született. Nagyon szerette a földet, a szép lovakat, (3 éves csikókat vett, azokat befogatosította, kocsit húzására tanította be), majd jó áron eladta.) 1959-ben kénytelen volt belépni a helyi Aranykalász TSZ-be, ahol fogatos lett, de kiállt a rúdja, mert összeveszett a fő mezőgazdással, hogy a parádés kocsit lovaknak jut abrak, a dolgozó lófogatnak pedig nem.

1964-ben a Kőrösbe rekvirált fogatát szívfájdalmára otthagya (minden lovat előbb-utóbb vágóra vittek, nem akarta megérteni) átment a Nyársapáti Aranyhomok TSZ-be előbb traktorosnak, majd gépkocsivezetőnek. Az 1970-es évek végén cimborája, Skultéti Jóska hívására a Budapesti Belföldi Szállítási Vállalathoz (BSZV) ment dolgozni, ahonnan nyugdíjba is ment. A Községben tudták, hogy szépen énekel, nótázik,

jó hangja és humora van, jól táncol, szeret mulatni, tud vőfélyverseket elődjektől, akik az 1920-as, 1940-es években népi verselők, parasztok voltak.

Így felsorolom (idős, még élő emberek nyomán) az általunk ismerteket:

Kiss István, Kutya Pista bácsi, aki az 1920-as évektől 1940-ig,

Bakos István, Fríz Bakos Pista bácsi, aki kb. 1920-1945-ig,

Balla Pista a Neterem, Czakó, Újosztály tanyavilág vőfélye 1970-es évekig,

Szoó Bandi bácsi főleg a Községben 1980-as évekig,

Stummer Béla bácsi főleg a Községben 1980-as évekig, a felesége pedig főszakácsnő volt a lakodalmakban,

Szlávi József „életművész” tűzoltó a Községben 1985-ig,

és talán a két legfelkapottabb:

Tóth Dénes

Túri Dénes

akik egyébként jó barátok voltak, az 1940-1985-ig tartó időszakban, és ha sok volt a felkérés megosztották egymás között a munkát.

A fenti személyiségekről képeket is tudtam (részben) fellelni, de pl. Túri Dini bácsi kazettára felvett egyik utolsó ténykedése a **Falumúzeumban** megtekinthető. Legkedvesebb vőfélyem az *Indul a Bakterház* 2005. évi előadásában a Tanyaszínházban, aki a Csámpás Rozit és a Bakter összeboronálja, Buga Józsi azaz Erős Peti. Akkoriban sem volt egyszerű dolog a lagzi megszervezése. Kezdődött, hogy először megvolt az eljegyzés. A leány szülei meghívták a fiút és annak szüleit, elmondták, hát, ha szeretik egymást, hagyni kell őket. Itt rend és fegyelem van, minden megvan a boldogsághoz. Megbeszélték, a fiatalok a jövőben össze akarnak kelni, ami azt jelentette, mintha szerződést kötöttek volna. Elkezdte a lány a ruhaneműt, a stafírungot gyűjteni, hol fognak lakni, mennyi földet, lábasjóságot stb. kapnak, a lakodalomba majdan ki legyen a vőfély. A legényt besorozták katonának, ami általában három évig tartott; az eljegyzés olyan szoros kötelék volt, hogy a lánynak meg kellett várni a három évet. Olyan hűség próba volt, addig a lány nem mehetett bálba, őt más legény nem ölelhetette. Az anyán kívül a falu szeme is rajta volt, a legénynek megírták volna az irigyei, hogy mi a helyzet. Amikor a legény leszerelt a katonaságtól, attól kezdve ülhetett csak asztalhoz, szelhetett kenyeret magának. Addig az apja, a gazda szelte a kenyeret, keresztet rajzolt rá. Megvolt a tisztessége a kenyérnek, ha leesett egy falat, felvette, megcsókolta és megette. Leszerelés után általában egy éven belül az esküvő biztos megtörtént. A Községben az ötvenes évektől (1940, 1949, 1952 földosztás stb.) gyakorlatilag homogén, kis- és középparasztok, iparosok, kiskereskedők, néptanítók stb. egyszerű, anyagiakban nem bővelkedő, lelkiismeretes emberek békében éltek, még a kisebbséggel sem volt gond. Így a leendő lakodalomban a jó hangulat várható volt. Az emberek tudták hol a helyük a társadalomban, saját maguk által vállalt szelekció. Ritka eset volt, hogy szegényebb legény módosabb lányt választott feleségül, annak áldozatos élete volt, akármit csinált, mindig cselédnek tartották, úgy kezelték, „idegyűtt a készbe a 10 holdba”, ezt elkerülendő eszébe sem jutott a lánynak, legénynek ezt a szokást átlépni. A „Kézfogó” után, amikor a két Szülő összebarátkozott, kezet fogtak, összebarátkoztak, összeszövetkeztek, hivatalosan tudatták egymással, hogy nászok lesznek. Kijelölték az esküvő napját, amivel általában nem vártak egy évet sem, pl. februárban volt az eljegyzés, októberben a legtöbb esküvő. Akkorra kiforrt az újbor, már meghíztak az új kukoricán a baromfik és a nagy őszi betakarítási munkák befejeződtek. Gazdasági oka is volt: volt miből lakodalmat csinálni

A lakodalomban általában vér szerinti rokonok voltak hivatalosak, jó szomszédok, barátok. Általában ritkán volt sátor a 20-as, 40-es években (a sátoros lagzik inkább az 50-es évektől a nagyobb létszám miatt alakultak).

Volt szoba, előszoba, konyha, a lakásnak 80%-át lehetett beállítani az esküvőre. A bútorokat kivitték a szobából, átrakták, kiürítették, így 30-40 fő részére volt terítve, ezt tudta a gazda, ennyit hívtak meg.

A domináns esküvő az egyházi volt, polgári esküvő csak az ötvenes években kezdődött, ahová szombat délelőtt csak a jegyespár és a két tanú ment el. A templomi esküvőre gyalog mentek (módosabbak hintón), hogy lássa a falu; a templom előtt 50-100, főleg kíváncsi fehérnép is összegyűlt.

Nem volt hivatalos nyomtatott meghívó, a Fehér szalagos ember, a „vőfély” előtte egy hónappal eljárt mindenhova, elhívta versben a családot, hogy tisztelje meg az esküvőt az esküvőn való részvétellel és az azt követő vigasságon mulassék illően. A vőfélyt megkínálták borral, pogácsával, süteménnyel, és a meghívás megtörtént. Esküvő előtt minden család egy pár tyúkot, volt, aki malacot vitt a közösbe csütörtökön vagy pénteken. Általában nem pénzt adtak, hanem ami kellett a háztartásban pld. tányért, kanalat, üstöt, fazekat, lábast, vándlingot, teknőt stb. A menyasszony a stafírungra akkorra belevarrta a jobb sarkába a saját vagy a jövőbeli nevének kezdőbetűit. Ha netán 100 esküvő körül egy nem sikerült, akkor a stafírungot bedobták a kemencébe „,sose lássalak többet”.

A vőlegény hosszú búcsúztatásával kezdődik a „hivatalos” lagzi.

Tisztelt vendégsereg és kedves rokonok!

A vőlegényünket kísérik útjára,
Oda, ahol őt már menyasszonya várja.
Mielőtt indulnánk e nagy útra,
Szenteljünk néhány szót a búcsúztatóra!

Tisztelt kedves szeretteim, eljött hát az óra,
Íme, kedves fiatalok itt áll búcsúzóra.
Mindjárt kiröpül, mint kismadár a fészkekből,
Szerető karoknak hű öleléséből.
Érzékeny szavakkal szeretne búcsúzni,
De szíve sajog, nem tud szóhoz jutni.
Én leszek így néki most a szószólója,
Kedves szeretteitől búcsúztatója.

Isten rendelése, hogy most el kell válnunk,
Választott nejemmel boldogságban járjunk.
Ettől függetlenül, ha más úton járok,
Azért én szerető jó fiatalok maradok.

Indulás a vőlegényes háztól

Mélyen tisztelt násznép, ékes gyülekezet
igaz barátsággal szorítsunk most kezét,
mert nem tréfadolog, amihez most fogunk itt
a vőlegényünk hozzá asszonyt hozunk,
a mi vőlegényünknek felkeressük a párját

az ő drága kincsét kedves menyasszonyát.
Az élet bajával majd megküzdének bátran,
a menyasszonyért induljunk mindnyájan.

Bekéredzkedés a lányos házhoz

Kellő tisztelettel köszöntöm e házat,
Minden jót kívánok, a ház urának, és minden vendégének!
Csapatom nevében figyelmet kérek!

Messziről indultunk, szeretetben, békében,
jó kedvvel, vidáman, ahogy illik, szépen.
Hoztunk egy vőlegényt, kinek nincsen párja,
Úgy értesültük, itt valaki őt várja.

Boldogságért jöttünk, megértés van nálunk,
És ezért cserébe szeretetet várunk.
Ezért jött e házba barátsággal népem,
És ha befogadnak, megköszönjük szépen.
Szabad e bejönni?

Azt követte a menyasszony kikérése

Tisztelt vendégsereg egy kis figyelmet kérek,
amíg egy pár szóval a menyasszonyt kikérem.

Felvirradt az égen a boldogság napja
egy legény e háztól a kedvesét már várja.
A vőlegény nevében léptem én e házba,
köszöntök mindenkit, ki küszöbét járja.
Kedves örömapa, jó napot kívánok!
Én e szép háztól nagy adományt várok.
Kint a mező alján két bokor tövében
bús legényt láttam én bánat a szemében gyötrődés szívében,
kétség és reménység változik lelkében.
A mi vőlegényünknek azért van bánata,
mert felébredt benne leghőbb kívánatja.
Viruló rozmaring az ön házánál
hét határban sem lelt tetszőbbet nálánál.
Ezért hát kedves örömapa önt arra kérem
nyíló rozmaringját adja ide nékem
elkísérem szépen a virágos rétre
a virágos rétről az anyakönyvvezető elébe.
Ezért hát a vőlegényt tovább ne várakoztassa,
hanem a menyasszonyt a karjába vezesse.

Vőfélyszalag kikérése, bemutatkozás

Békesség e háznak, jó napot kívánok,
Én itt a vőlegény követeként állok.

Amíg bemutatnám a háznál magamat,
Kérem, hallgassák meg egynémely szavamat!

Tóth Dénes az én tisztességes nevem
a jó mulatságot igen csak kedvelem,
ha a mai napra elfogadnak segítő vőfélynek
sok mulatságot rímbe elmesélek.
Segítségre leszek majd az ifjú párnak
kire a házasság szép napjai várnak,
és hogy a mai nap sértődés ne essen,
minden bú feledésbe vessen,
borsozom beszédem gondúzó humorral
locsolom néha bátorító borral
elfogadtok e hát a mai napra vőfélynek,
szerény kérdésekre jó választ remélek.

A vőlegény arra adta szavát,
Hogy megkérjük a kedves menyasszonyát,
Mellünkre ékes bokrétát varrasson.

Én tehát felkérem a menyasszonyt a vőlegény nevében,
Hogy mellünket díszítse fel szépen!

Menyasszony búcsúztatása

Kedves vendégünk!
Mink, kik összegyűltünk e szép ünnepségre,
Hagyjuk el a nótát, legyünk csendességbe!
Kedves menyasszonyunk búcsút óhajt venni,
De a nagy bánattól nem tud ő szólni.
Engem hívott ő el, hogy szószólója legyek,
Ezért kérem tehát, ide figyeljenek!
Tavasza, mikor rügyek kifakadnak,
Megérkeznek hozzánk a vándorló madarak.
Ujjongva röpködnek, kiterjesztett szárnyal,
Esőben, viharban, mindig büszkén, bátran.
Nem félnek a szélnek pusztító kezétől,
Fészket raknak a piros rózsá leveléből,
Fészket rakok én is életem párjával,
Boldogan dalolok viharral és árral.
Kicsi édes bimbóm, csacska gyermekségem,
Viruló rózsá lett a nap melegében.
Szép lányéletem viruló hajnalán
Egy új úton bízom, mely boldog lesz talán.
Most új erőt érzek mámoros szívemben,
Hisz édes férjem fog állni mellettem.

A vőfély mindezek után felszólítja a nász népet, az esküvőre indulásra (lásd előbb) majd a templomi fogadalmuk után visszatérés a lányos házhoz.

A mi kis seregünk, mely idekint vagyon,
A hosszú út alatt elfáradt nagyon.
Fogadják szívesen vidám hajlékukba,
Részeltessék őket szép mulatságukban.
Nagy fáradásunk nem esett hiába,
Mert drága kincset hoztunk hajlékunkba.
Ím itt a menyasszony, velünk megérkezett,
kedves örömszülők fogjanak vele kezét.
Dicsérettel telve legyen már a hajlék,
Legyen csendességben, hogy beszédem hallják!
Szomorúság, bának most tőlünk távozzék,
Aki nem tud rímet, az most tőlem tanulják!
Kedves vendégek, az asztal meg vagyon terítve,
kés-tányér-villával kanállal el vagyon készítve.
Jönnek az ételek is most mindjárt sorjában,
Ez a sok legénység nem áll it hiába.
Nehogy a leves az asztalon elhűljön,
Felmelegítése dologba kerüljön.
Tessenek, mindnyájan helyre telepedni,
a zenészeknek is kell kicsit melegedni.
De nem beszélek tovább megyek a konyhára
a sok jó étkek drága illatára,
meg is jelenek majd mindenki láttára,
ha előbb nem hát karácsony másnapjára!

A vacsora mindig üstházon főzött tyúkhúsleves volt (később csigatésztával) főleg az apróléka, más részeiből pörköltet, amit egészben hagytak megfőni azt kivették és beletették a kemencébe úgy egészben megsütni, azt éjjelkor tálalták a sültmalaccal, esetleg hurka-kolbásszal és a kemencében sült túrósréttel együtt.

Híres szakácsnő volt Borika Néni, Veresné aki bábaasszony is volt, Kocsis Irén, illetve Kiss István „Kutya Pista” bácsi, Török Vince bácsi, akik híres böllerek is voltak, mindenhez értettek. Birkapörköltet legjobban Küller György (Gyurka bácsi) juhász tudott főzni, ill. Sebők Misi bácsi. Birkapörkölt mindig volt, anélkül nem volt esküvő. Azt hinnénk pazarlás folyt, dominálni kellett a bőségnek, estétől reggelig, másnap délig az asztalon ott kellett lenni mindennek.

Leves behozatalakor

Kedves vendégek hadd mondjam el szépen,
Hogy itten, minálunk mi történt a héten.
Féltékenyek lettek az ifjú asszonyok,
Mert, hogy a nagy kakas oly sok tyúkot fogott.
Meg sem elégedett még a sajátjával,
Elrepült petélni a szomszéd tyúkjával.
Megirigyelték ezt a szakácsasszonyok,
halomra öldösték a rengeteg tyúkot.
Mégkéretek engemet, hogy én osszam széjjel
Hogy legyen békesség itt, ezen az éjjel.

Násznagy uramé a nyaka, meg a fej,
Hogy megeszegesse, úgy is lesz ideje.
Menyasszonyt illeti kapóra a szárnya,
a menyasszonytáncot, hogy vígabban járja.
Vendégeknek marad combja, s apróléka,
nem marad itt éhen az öreg anyóka.
E szép sereg élén én most megérkeztem,
Kezemben a tállal majdnem összeestem.
Ebben a tálban van a Balaton vize,
Fel van fűszerezve, jobb legyen az íze.
Sok kis apró csiga benne úszkálgat,
Kívánok önöknek nagyon jó étvágyat.

Követte a pörkölt.

Kedves vendégek!
Ismét megérkeztem, nem is oly sokára,
Merem állítani, nem jártam hiába.
Olyan ételt hozok most valójában,
Mely első eminens az étkek sorában.
Gyenge birkahús ez mit hozok nagy tállal
csak harminc tavasszal járt el az anyjával.
Ezért az eledelért nagy próbát tettem,
Egy hatalma kossal két nap verekedtem,
kicsin múltott, hogy a fogam ott nem feledtem
oda senki neki, fő, hogy legyőzhettem.
Ezt a finom ételt is ebből készítettem,
higgyék el, én is nagyon szeretem.
Úgy tartom, hogy ennél a húsnál nincs jobb éték,
Erre a magyarnak vizet inni vétek.
Itt van a jó pörkölt, uraim csak vegyétek,
széles jó étvággal, kívánom egyék meg!

Minden vendég maga vitt tortát, azt egy külön hűvös helyen tárolták, vacsora után felszolgálták, úgy, hogy mindenki a sajátját felszeletelte és kínálta sorba, adjátok tovább, mindenki vett egy szeletet és az övéből tett egyet a tányérra. Az apró és sóssütemény a nászok készítménye volt, terülj asztalkám, szem-szájnak ingere.

Torta behozatalakor

Okos ember volt, aki ezt kitalálta,
aki a tortát először csinálta.
Szépen van készítve, zamatos az íze,
ha ránéz az ember örül a szíve.
Ezen tortaféle jól meg van cukrozva,
de ismét meghintik az én parancsomra.
Tessenek fogyasztani, gyomornak nem nehéz,
fogjon meg minden darabot vagy 999 kéz.

A torta elfogyasztás után táncoltak, szusszanásnyi pihenőként nótázás stb., majd éjjeltől felkérés a

Menyasszonytáncára

Kedves vendégek!

Ím itt áll előttünk az ékes menyasszony,
hogy menyasszony fővel még egyet mulasson,
táncoljon hát vele mindenki egy kurtát,
csak arra vigyázzanak, hogy le ne tapossák a cipője orrát,
gondoljanak arra, hogy igen sokért varrták.
Az asztal közepén van egy üres tányér,
én kezdem a táncot a többi ráér .
Húzd rá zenekar a szép menyasszonyért.

A menyasszony elment átöltözni a vőlegény karjában, addig behozták a sült tyúkot, hurrkát, kolbászt, meleg túros rétest stb., éjjél elmúlt, következett a

Menyecsketánc

Ide hallgassanak,
nagy újság van köztünk,
mit közhírré adok.

Hallgasson a zene egy rövid időre
és tekintsen mindenki erre a szép ifjú nőre.

A lányok serege eggyel megapadott,
az asszonyoké eggyel gyarapodott.

Kedves vendégek, íme, itt áll előttünk a szépséges új asszony és ember,
meg lehet őket együtt és külön-külön is táncoltatni.

„ A Horthy, Kádár rendszerben mindenki szegény volt, de mindenki igyekezett kitenni magáért.”

A közölt vőfényversek 50-100 évesek, (Bakos Imre nyomán) de manapság is használatosak.

A mulatság fergetegesén folyt, a háziasszony tudta, kb. ki mikor megy el és akkora minden egyes vendégnek sültet, süteményt, pogácsát stb. előre összecsomagolt. A cigánybanda kikísérte a vendégeket a kapuhoz, a cigánybanda (prímás, brácsás, cimbalmos, nagyböngös, kontrás) is jól kerestek.

6. Indoklás az értéktárba való felvétel mellett

Az ember életútjának jelentős állomása a születés, keresztelő, áldozás, bérmlás, konfirmálás, házasságkötés, és a végső búcsú. Az esküvőre, párválasztásra mindenkor fel kellett lelkiekben és anyagiakban is készülni. A fentebb említett személyek

tehetségükkel, mértéktartásukkal, kedélyes megjelenésükkel stb. egy faluközösség autonóm kiválasztottjai voltak és lettek. Saját és örökül átvett verseikkel tudták a lakodalmi vendégeket szórakoztatni. Az est és az éjszaka ceremónia mesterei voltak leírt forgatókönyv nélkül is. Összehangolták a munkát a konyhásokkal, felszolgálókkal, a fotóssal, zenészekkel, hangulatot keltettek verseikkel. Itt a Homokhátságon a vőfélyszalag (nem bot) volt szokásos, amelyik kiemelte személyét. Vőfély könyvek vannak forgalomban, a régi verseket (itt közöltünk néhányat) esetleg át kell fogalmazni, hogy mai hangzásúak legyenek, de ez a vőfély hagyomány mai is él Községünkben (Bakos Imre). A fentiek alapján úgy gondoljuk, ennek a kulturális örökségnek a felvétele indokolt a Helyi illetve a Megyei értéktárba is.

7. A Nemzeti értékkel kapcsolatos információk, források listája

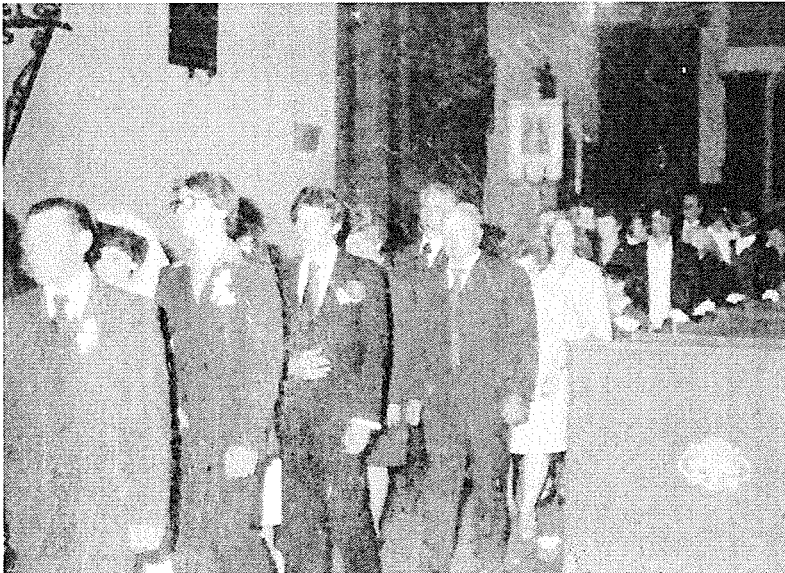
- a) Erős Mihály emlékezik...Szerk...:Dr. Erdei László. Törtel, 2019.
Törteli Falumúzeum Baráti Kör Egyesület kiadása. ISBN 978-615-00-5948-8.
- b) nem nyomtatott média, interjúk idős emberekkel

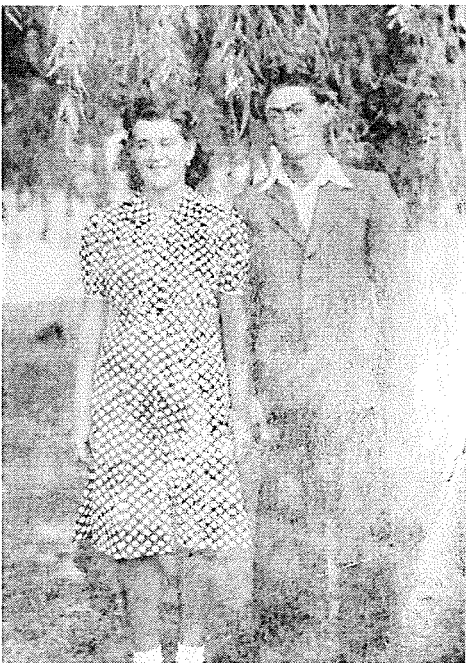
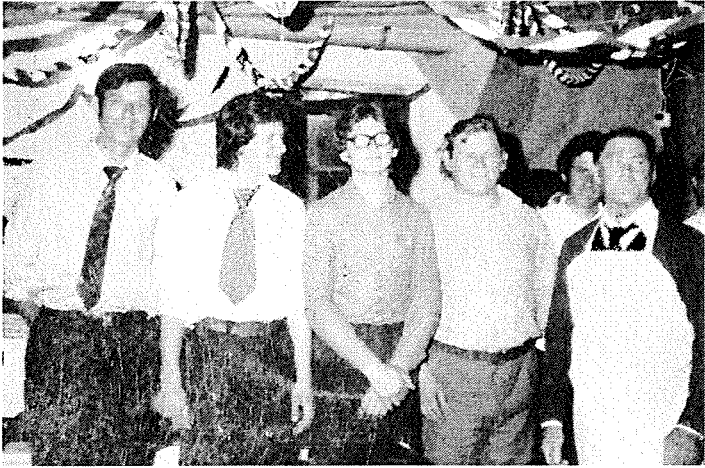
8. A Nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

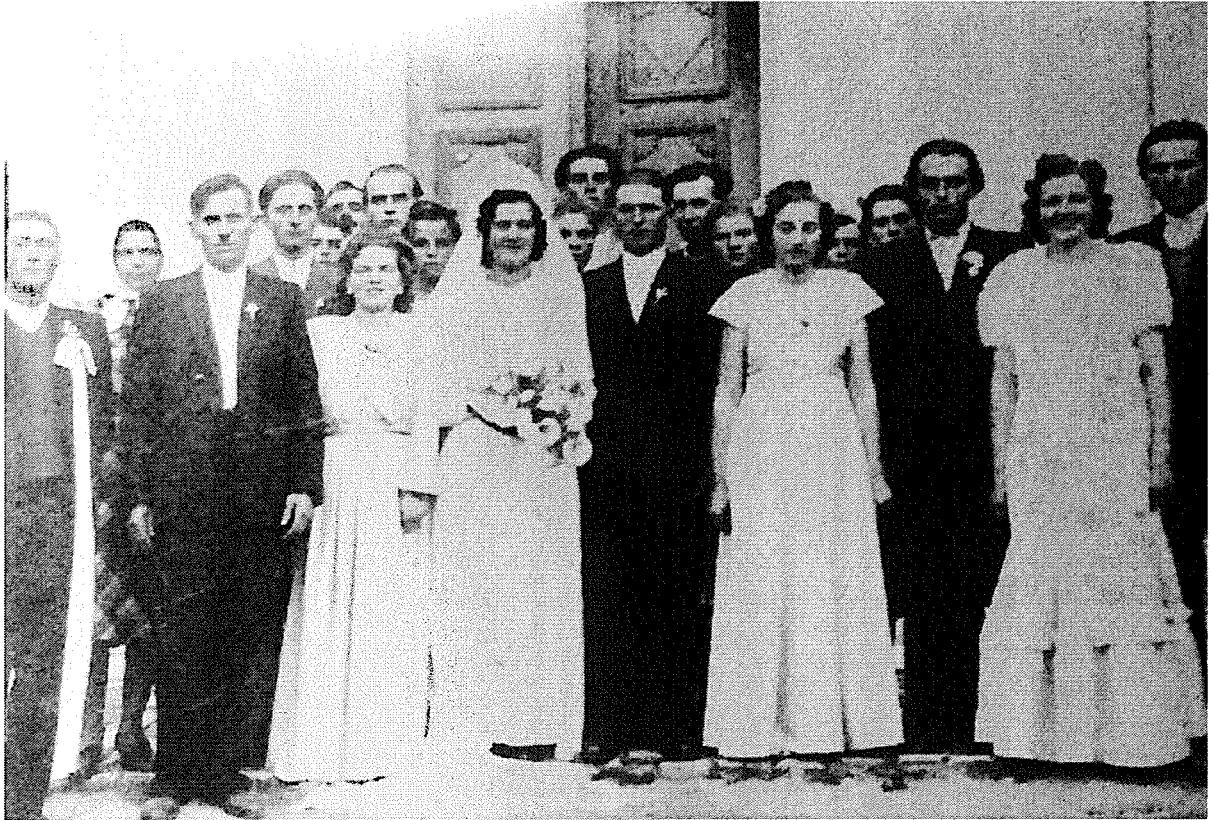
<https://tortel.asp.lgov.hu/ertektar>

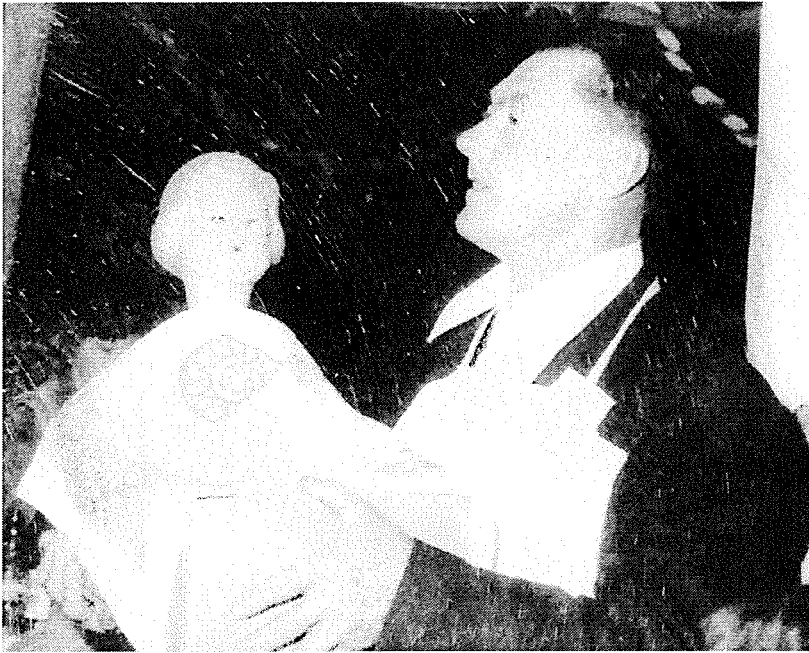
III. Mellékletek (fényképek)

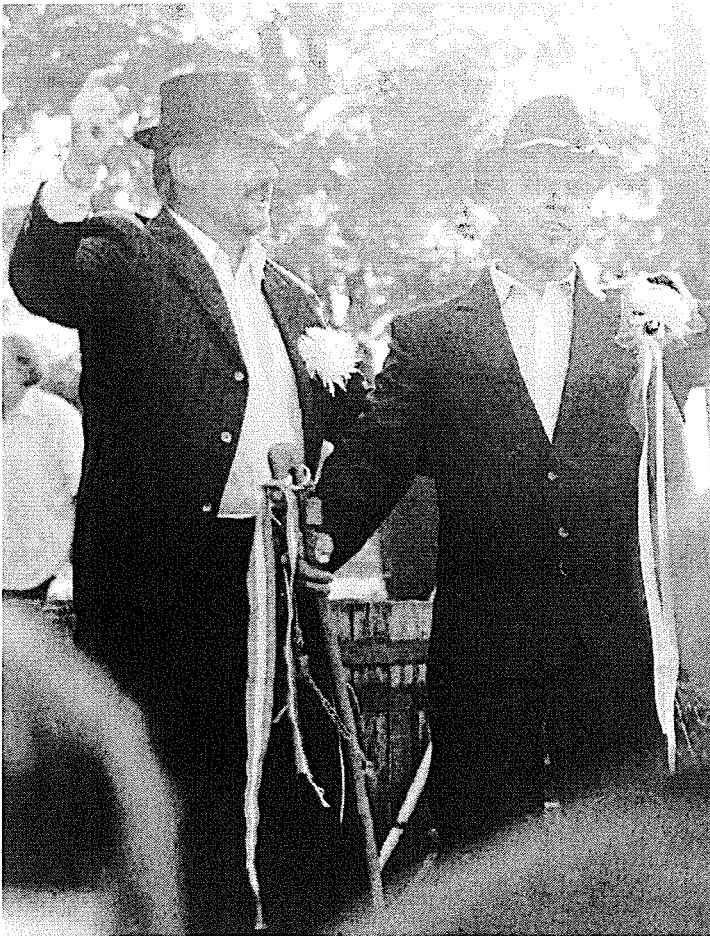
1. Fotók:

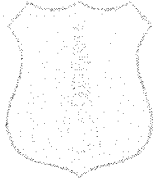

2. A Htv. 1.§ (1) e) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok és támogató ajánló levelek.

3. Hozzájáruló nyilatkozat: a felhasznált képek a Magyar Nemzeti és Hungarikumok gondozásáról szóló 114/2013. (IV.16) rendeletében meghatározottak szerint térítésmentesen felhasználhatók.

Tóth Piroska
ajánlattevő

Nagy István
a Területi Értéktár Bizottság Elnöke

Ceglédberceli Német Nemzetiségi Ifjúsági Egyesület
Berzeler Ungarndeutscher Jugendverein
2737; Ceglédbercel, Pozsonyi u. 3. Tel: 06-30/ 652-2762
www.cegledbercelitanc.hu
e-mail: info@cegledbercelitanc.hu

Tisztelt Bizottság!

A Tóth Piroska által készített, „Törtel Község híres vőfélyei” megyei értéktárban történő javaslatát a Ceglédberceli Német Nemzetiségi Ifjúsági Egyesület támogatja.

Javasoljuk Törtel Község híres vőfélyeinek megyei értéktárba történő felvételét.

A település híres vőfélyeinek élete, munkássága, a magyar vidéki élet fontos eseményén, a lagzin betöltött szerepük miatt tevékenységük megörökítésre és tovább élésre méltó. A megörökített személyek és az általuk mondott esküvői rigmusok a népi hagyományok fontos részét képezik, melyek ápolása és a következő generációkkal történő megismertetése indokolja felvételüket az értéktárba.

Tisztelettel:

Ceglédbercel, 2022. március 3.

Polónyiné Zsuzsador Ibolya
Polónyiné Zsuzsador Ibolya
elnök

CEGLÉDBERCELI NÉMET
NEMZETISÉGI IFJÚSÁGI EGYESÜLET
2737 Ceglédbercel
Pozsonyi u. 3.
Adószám: 18720230-1-13